

Za lidovou architekturou Lhenicka

Třešňový Újezdec v Encyklopedii českých vesnic (1)

Pětisvazkový knižní projekt o venkovských sídlech v naší zemi zachycuje jednotlivé památkově chráněné lokality v jihočeské krajině, která je na lidovou architekturu nejbohatší. Autorem díla je Ing. Arch. Jan Pešta, jeden z nejlepších odborníků na stavebně-historický průzkum. O Újezdci (ozdobeném peckářským přízviskem Třešňový r. 1952) píše:

„Vesnice Třešňový Újezdec leží v široké brázdě severojižního směru, tvořící přirozenou hranici mezi Šumavou a Blanským lesem. Tato protáhlá kotlina s relativně plochým dnem je na západní straně vymezena strmým zalesněným hřebenem s vrchy Stráže (742,3 m) a Kozí kámen (699,8 m) a na východě západním okrajovým masivem Blanského lesa s vrcholy Kamenný vrch (733 m) a Pískový kámen (808,2 m). Z jihu vystupuje do kotliny nevysoký zalesněný bezejmenný hřeben, který její jižní část rozděluje do dvou rovnoběžných údolí. Ta jsou odvodňována potoky Vadkovským (západní rameno údolí), resp. Struhynkou - východní rameno. Pod soutokem obou potoků se vodoteč jmenuje Stružka. Kotlina potoka Stružky měla zejména v raném a vrcholném středověku značný komunikační význam. Procházela tudy důležitá stezka z vnitřních Čech přes Vodňany, Netolice a sedlo u Smědče na Chvalšiny a dále do Rakouska.

Třešňový Újezdec (dříve jen Újezdec, *Oujezdec*, něm. *Wagnern*) se v písemných pramenech objevuje poprvé okolo roku 1300 jako majetek zlatokorunského kláštera cisterciáků. Střediskem rozsáhlého klášterního panství byly Netolice. Cisterciáci pak Netolicko ztratili během husitských válek a po nich panství přešlo do rukou Rožmberků a Eggenberků. Roku 1654 zde bylo celkem 15 usedlostí, z toho 9 selských gruntů.

(Pozn. red.: koncem 18. století jsou v Oujezdci zaznamenáni držitelé 13 domů - hospodáři: Petr Schnedorfer, František Sýkora, Šimon Prágr, Matěj Miko, Jáchym Sarauer, Vojtěch Bóhm, Bernard Sýkora, Tomáš Markvart, Tomáš Kovanda, Vojtěch Houška, Tomáš Nachlinger, Vavřinec Houška a Jan Kafka. Tzv. Josefský katastr k roku 1787 registroval i pojmenování zdejších polí a luk: Místní plac, U brložské cesty, U Dehetníku, Na Voletina, U Struh, U vadkovské cesty, Na dlouhých, U netolické silnice, Pod Vodící, U hořejšího trávníka).

K netolickému panství Újezdec náležel až do r. 1848. Vesnice je rozložena na mírných svazích na obou březích potoka Struhynky. Na východní straně se vyvinula mírně svažité, přibližně lichoběžníková návěs, prozrazující vrcholně středověký lokační původ vsi. Návěs byla původně usedlostmi obklopena jen ze tří stran - severní, východní a jižní. Západní strana přivracená k vodoteči zůstala kromě své nejsevernější části nezastavěná. Teprve druhotně došlo k uzavření západní strany návěsi a drobná chalupnická zástavba se rozšířila i do nivy potoka a zejména na svažitou západní stranu údolí, kde vzniklo i několik větších usedlostí. Tím se prostorový vývoj vesnice uzavřel. Ve vsi se dochovala řada pozoruhodných zděných lidových staveb vesměs ze 2. poloviny 19. století, typických pro podhůří Blanského lesa a východní Šumavy. Zastoupeny jsou jak domy patrové, v podélné orientaci, tak domy přízemní - štítově orientované, s bohatou štukovou výzdobou. Charakteristickými výzdobnými motivy jsou pásové římsy s vlnovkovým vlysem a „penízkové“ šambrány.

Pozoruhodným dokladem vývoje zdejší lidové architektury je zejména dům čp. 22 na východní straně návěsi: na štítovém průčelí je zachována bohatá štuková výzdoba asi ze 60. - 70. let devatenáctého století, odkazující opět na vzory ze severního předhůří Blanského lesa. Jsou to stylizované pilastry, voluty, motiv božského oka. Na průčelí domu navazuje ohradní zeď s bránou, vrcholící krásně tvarovaným křídlovým volutovým nástavcem (viz foto). Štít domu byl patrně v závěru 19. století nadvýščen do dnešní podoby a dům získal nový vaznicový krov s vyřezávanou prázdnou dekorativní vazbou. Starší štuková výzdoba ale naštěstí zůstala zachována.“

Pramen: Ing. Arch. Jan Pešta, Encyklopedie českých vesnic. Díl II. Jižní Čechy. Praha 2004 (ukázka z textu).

Pro ML 2007 připravil M. Trnka